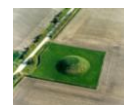

Ontwikkelingslocatie Koningsven, gemeente Gennep

Probleeminventarisatie Conventionele Explosieven

Rapportnummer: V814/AVG/inventarisatie

Projectnummer: V10-1899

ISSN: 1573 - 9406

Status en versie: Definitief 1.0

In opdracht van: Teunesen Zand en Grint

Rapportage: W. van den Brandhof, MA (historicus)

Plaats en Datum: Amersfoort / Heijen, 10 december 2010

Goedgekeurd door	AVG, G.H.J. Doreleijers (sr. OCE-desk)	d.d. 10 december 2010
Vrijgegeven door	AVG, ing. J. Bakker (divisieleader)	d.d. 10 december 2010

Niets uit dit werk mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze dan ook, daaronder mede begrepen gehele of gedeeltelijke bewerking van het werk, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Vestigia BV / AVG Geoconsult Heijen BV

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	4
1.1	Aanleiding.....	4
1.2	Doelstelling.....	4
1.3	Opzet.....	5
1.4	Ter beschikking gestelde documentatie.....	5
1.5	Overzicht relevante archieven.....	5
2	Historisch kader.....	7
2.1	Inzet 2nd Tactical Airforce.....	7
2.2	Grondoorlog 1944.....	9
2.2.1	Operation Market Garden.....	9
2.2.2	Periode na Market Garden tot en met Operation Veritable.....	10
3	Luchtfoto W.O.II.....	14
3.1	Inleiding.....	14
3.2	Resultaten.....	14
4	Ruimrapporten EODD.....	17
4.1	MORA's / WO's.....	17
4.2	Mijnenkaarten.....	21
5	Resultaten archiefonderzoek gemeentearchief.....	25
5.1	Inleiding.....	25
5.2	Resultaten.....	25
6	Resultaten archiefonderzoek SSA en NIMH.....	29
6.1	M.M.O.D./ M.O.D. SSA-archief.....	29
6.2	Resultaten SSA-archief.....	29
6.3	575 serie NIMH archief.....	29
7	Resultaten archiefonderzoek Nationaal Archief.....	30
7.1	Overzicht geraadpleegde bronnen.....	30
7.2	Resultaten.....	31
8	Leemten in de kennis.....	31
9	Conclusie en advies.....	33
9.1	Conclusie.....	33
9.2	Advies.....	33
10	Bronnenmateriaal.....	34
11	Literatuur.....	35
12	Gebruikte afkortingen.....	36

Distributielijst

- Vestigia
- AVG Geoconsult Heijen BV
- AVG Milieutechniek Heijen BV

© W. van den Brandhof, MA AVG Geoconsult Heijen BV december 2010

Dit document is bestemd voor de opdrachtgever.

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze rapportage mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur. (Artikel 16 Auteurswet 1912). Het is de opdrachtgever toegestaan voor intern gebruik kopieën te maken zonder voorafgaande toestemming van de auteur.

AVG Geoconsult Heijen BV aanvaardt geen enkele aansprakelijkheid van de door haar uitgebrachte adviezen.

Voor informatie, vragen of suggesties:

AVG Geoconsult Heijen BV- De Grens 7-NL-6598-DK-Heijen

Tel 0485-512439 Fax 0485-514805

Website: www.explosievenopsporing.com / www.uxo.eu

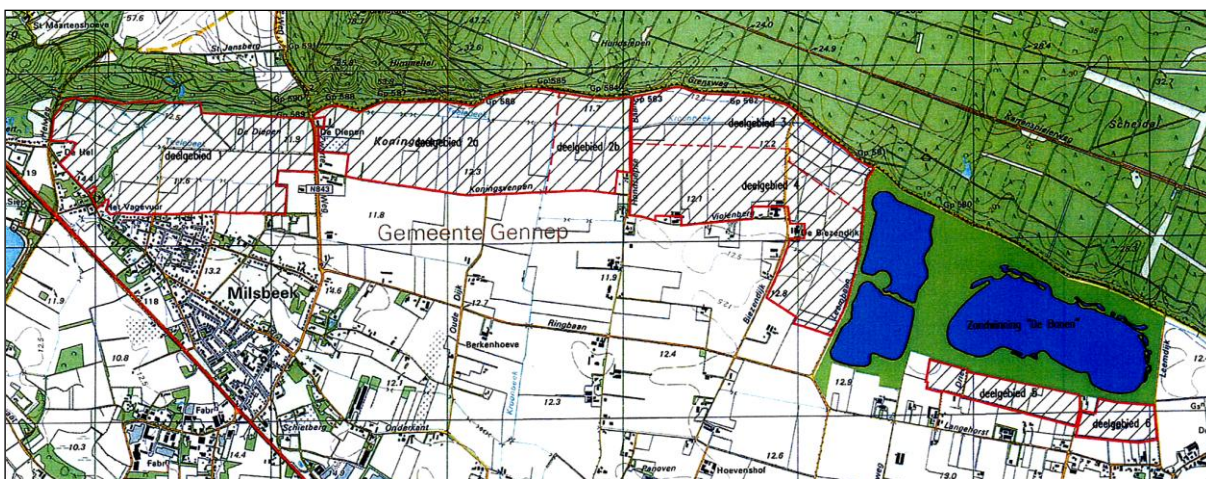
E-mail: info@explosievenopsporing.com

<i>Opdrachtgever</i>	<i>Aannemer</i>	<i>Rapport</i>	<i>Goedgekeurd door:</i>	<i>Vrijgegeven door:</i>	<i>Versie</i>
Vestigia	AVG Geoconsult Heijen BV Postbus 160 6590 AD Gennep		G.H.J. Doreleijers (sr. OCE-desk.)	Ing. J. Bakker (divisie leider)	Definitief
<i>Opgesteld voor</i>	<i>Opgesteld door</i>	<i>Naam</i>	<i>Paraaf</i>	<i>Paraaf</i>	<i>Datum</i>
Vestigia	W. van den Brandhof, MA (historicus)	Koningsven- Milsbeek			10 december 2010

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Vestigia BV heeft AVG op 09-08-2010 opdracht verleend om een vooronderzoek naar de aanwezigheid van conventionele explosieven uit te voeren ter plaatse van het Koningsven te Milsbeek (gemeente Genneep). De opdracht staat bekend onder het opdrachtnummer 201001/1899. Het onderzoeksgebied grenst aan het Reichswald en heeft een omvang van ca. 296 ha. De aanleiding van het vooronderzoek is gelegen in een zgn. gezamenlijk Initiatiefplan Koningsven van Teunesen Zand en Grint uit Heijen en Natuurmonumenten. Het onderzoeksgebied zal worden aangewend voor delfstoffenwinning, in combinatie met natuurontwikkeling en waterberging. De onderzoeksresultaten van AVG zullen door Teunesen Zand en Grint worden meegenomen ten behoeve van de bestemmingsplanprocedures, aanvraag ontgrondingsvergunning en de bijbehorende MER-procedure.

Het onderzoeksgebied

1.2 Doelstelling

Doel van het historisch onderzoek is om aan de hand van een breed scala aan historisch feitenmateriaal een zo genuanceerd mogelijk beeld te verkrijgen m.b.t. het onderzoeksgebied in de Tweede Wereldoorlog. Aan de hand van deze gegevens wordt een antwoord gegeven op de vraag of er in het onderzoeksgebied wel of geen verhoogde kans is op het aantreffen van conventionele explosieven (CE'n).

De bronnen waarvan gebruik wordt gemaakt zijn zowel primair als secundair. Bij primaire bronnen moet worden gedacht aan originele luchtfoto's uit de Tweede Wereldoorlog, documenten uit het gemeentearchief, inlichtingen van het verzet, stafkaarten etc. Bij secundaire bronnen gaat het in hoofdzaak om gegevens uit literatuur.

De resultaten van het historisch onderzoek worden weergegeven in een conclusie met bijbehorend advies, waarin wordt aangegeven of het zinvol is om het historisch onderzoek voort te zetten middels een probleemanalyse of dat kan worden volstaan met de inventarisatie.

1.3 Opzet

Bij de probleeminventarisatie wordt één belangrijke kernvraag beantwoord, te weten:

Is er sprake van de mogelijke aanwezigheid van conventionele explosieven in het onderzoeksgebied?

De probleeminventarisatie is uitgevoerd door de wetenschappelijk medewerker van AVG Geoconsult Heijen BV, dhr. W. van den Brandhof, MA (historicus) en stond onder toezicht van de Senior OCE-deskundige van AVG Geoconsult Heijen BV, dhr. G.H.J. Doreleijers.

1.4 Ter beschikking gestelde documentatie

De opdrachtgever heeft kaartmateriaal van het onderzoeksgebied ter beschikking gesteld.

1.5 Overzicht relevante archieven

Bij het historisch onderzoek zijn de meest relevante bronnen geraadpleegd. Een belangrijke informatiebron zijn de Semi Statistische Archiefdiensten (SSA) van het Ministerie van Defensie te Rijswijk. In dit militaire archief worden zowel Nederlandse gevechtsverslagen uit mei 1940 als gegevens van de Mijn- en Munitie Opruimings Dienst (M.M.O.D.), de Mijnopruimingsdienst (M.O.D.) en andere deelopruimingsdiensten bewaard. Uit de Nederlandse gevechtsverslagen in combinatie met kaartmateriaal kunnen zaken als Nederlandse opstellingen, bewapening e.d. worden afgeleid. Documenten van de M.M.O.D., de M.O.D. en deelopruimingsdiensten zijn in die zin belangrijk, dat informatie wordt gegeven over locaties waar in de eerste jaren na de oorlog explosieven lagen en welke typen het betrof. Het SSA is beperkt toegankelijk. Documenten mogen pas worden gepubliceerd na schriftelijke toestemming.

In het Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH) te 's-Gravenhage zijn Nederlandse gevechtsverslagen uit mei 1940 ondergebracht. Dit zijn kopieën; de originele exemplaren liggen bij de Semi Statistische Archiefdiensten. Het NIMH beschikt tevens over kopieën van gevechtsverslagen, afkomstig van Amerikaanse en Britse archieven. Daarnaast ligt in dit archief een grote verzameling boeken en inlichtingen van het verzet uit de oorlogsjaren (575-archief).

In het archief van de EODD te Culemborg beschikt men over de meldingsgegevens van explosieven sinds jaren '70 tot heden. Deze meldingen stonden voorheen bekend als MORA's en sinds de jaren '90 als WO's. Aan de hand van de meldingsgegevens van de EODD kan worden afgeleid waar in het verleden explosieven zijn geruimd en welke typen explosieven het betrof. Een andere belangrijke bron van informatie is de uitgebreide collectie (gedigitaliseerde) mijnenkaarten en kaarten met verdachte gebieden. De mijnenkaarten geven inzicht in de hoeveelheid gelegde, geruimde en vermiste mijnen.

Een wezenlijk onderdeel van het historisch onderzoek vormt de luchtfotoanalyse. Bij de luchtfotoanalyse wordt uit een tweetal belangrijke archieven geput: het luchtfotoarchief van de Afdeling Speciale collecties van de Universiteit van Wageningen en het luchtfotoarchief van het Kadaster te Zwolle. Doorgaans kan met behulp van beide archieven een goede dekking van het onderzoeksgebied worden verkregen. Een luchtfotoanalyse is altijd beperkt in de zin dat er sprake is van een momentopname. Aan de hand van luchtfoto's kan nooit een volledig beeld worden verkregen over alle aanwezige stellingen, loopgraven, bominslagen e.d.

Het gemeentearchief is een belangrijke bron voor onderzoek naar de aanwezigheid van niet gesprongen conventionele explosieven (CE'n). In het gemeentearchief zijn gegevens van de Luchtbeschermingsdienst (LBD) terug te vinden, al leert de praktijk dat één en ander de tand des tijds niet goed heeft doorstaan. Voorts zijn meestal in gemeentearchieven gegevens met betrekking tot de ruiming van explosieven in de jaren '40, '50 en '60 aanwezig.

AVG beschikt over documentatie uit Groot-Brittannië, waaronder The National Archives (TNA), voorheen bekend als The Public Record Office te Kew-Londen.

2 Historisch kader

2.1 Inzet 2nd Tactical Airforce

AVG heeft ten bate van het vooronderzoek diverse *Daily Logs* van de *2nd Tactical Airforce* geraadpleegd. Jachtvliegtuigen van de betreffende luchtmachteenheid van de *Royal Airforce* gaven tactische luchtsteun aan geallieerde grondtroepen; ze voerden tevens missies uit in het vijandelijke achterland. De *Daily Logs* zijn afkomstig uit *The National Archives* te Kew (Londen-UK). In de betreffende documenten wordt door middel van coördinaten met bijbehorende voorletter aangegeven op welke locaties en welk tijdstip een bepaald *Squadron* luchtaanvallen uitvoerde. De vermeldingen in de *Daily Logs* variëren in nauwkeurigheid. Een enkele keer wordt er een coördinaat van twee letters gebruikt, in andere gevallen van vier, zes of zelfs acht letters. Het aantal gebruikte letters bepaalt de mate van nauwkeurigheid. Een coördinaat van twee letters is niet bruikbaar voor het onderzoek. Een coördinaat van vier letters omvat een kaartvierkant van één kilometer bij één kilometer. Het best bruikbaar zijn de coördinaten van zes of acht letters, omdat een locatie (redelijk) precies is te achterhalen.

Met betrekking tot de *Daily Logs* moeten wij het volgende opmerken:

- Wij weten uit ervaring dat er een enkele keer een voorletter verkeerd is vermeld. Dit kan betekenen dat er naar een geheel andere stafkaart wordt verwezen, dan de kaart die betrekking heeft op de locatie die werd aangevallen (bijv. F.0898 in plaats van E.0898; fictief voorbeeld);
- Soms wordt er geen enkele voorletter genoemd. In een dergelijk geval is de locatie van de luchtaanval zeer moeilijk of zelfs niet te achterhalen;
- Hoewel de *Daily Logs* over het algemeen gedetailleerd zijn, is er geen enkele garantie dat alle luchtaanvallen van de *2nd Tactical Airforce* werden opgetekend. Ergo: er kunnen meer luchtaanvallen zijn uitgevoerd, die niet op papier zijn gesteld;
- Sommige vermeldingen zijn slecht leesbaar als gevolg van de tand des tijds die de documenten heeft aangetast;
- De *Daily Logs* vermelden alleen Britse en geen Amerikaanse luchtaanvallen.

AVG heeft de luchtaanvallen van de *2nd Tactical Airforce* in een overzicht opgenomen. Deze vermeldingen hebben zowel betrekking op het onderzoeksgebied als het Reichswald. De vermeldingen die betrekking hebben op locaties die relatief het dichtst in de buurt van het onderzoeksgebied liggen, staan vetgedrukt vermeld.

Aan de hand van het overzicht kan het volgende worden geconcludeerd:

- Op 29-09-1944 werd melding gemaakt van de aanwezigheid van stukken Duits geschut ten zuiden van de 2^e Hertenkamp (toenmalige coördinaat E.818484). De locatie bevindt zich op geringe afstand van de Leemdijk. Er wordt in de *Daily Logs* van de *2nd Tactical Airforce* niet expliciet vermeld dat de *Typhoons* van No. 175 *Squadron* deze stukken geschut hebben aangevallen. In het Reichswald, ten zuiden van Grafwegen en ten westen van de Neutraleweg, stond een zware Duitse batterij geschut opgesteld (toenmalige coördinaat E.769510).
- In het *Operations Record Book* van No. 175 *Squadron* wordt enkel het volgende vermeld over de luchtaanval d.d. 29-09-1944: "*R.P. Attack on gun positions in the forst Reichswald. Results not observed*". Tevens wordt kort maar krachtig vermeld: "*An attack*

on gun-positions in the Forst Reichswald was made, results not being observed." Dit betekent dat de aangegeven stukken geschut, die in de praktijk in de nabijheid van het Reichswald stonden opgesteld, werden beschoten met raketten, vermoedelijk van het kaliber 3 inch met 60 lbs SAP gevechtsskop;

- Op 03-10-1944 voerden *Typhoons* van No. 182 Squadron een luchtaanval uit op Duitse infanterieconcentraties en een concentratiepunt van Duits oorlogsmaterieel. De doelwitten bevonden zich onder andere in de omgeving van de Holleweg / Neutraleweg. Er werden in totaal 64 raketten afgevuurd, vermoedelijk van het kaliber 3 inch met 60 lbs SAP gevechtsskop.
- In het *Operations Record Book* van No. 182 Squadron wordt het volgende vermeld over de luchtaanvallen: "...to attack a concentration of troops West of the forest Reichswald map. ref. E.754509 - 768509 - 751505 -767505. No movement was seen in the area but a good concentration of R.P.'s was fired into the target with unobserved results. All aircraft returned to base safely at 19.05 hours."

Sheet	Datum	Tijd	SQN/Wing	Type vliegtuig	Gebied	Coördi- Naat	Beschrijving
1619	22-09-1944	14:10-15:44	247 Squadron / 124 Wing	8 Typhoons	Regio Breedeweg	E.7753	Reichswald Forest, E.7753. Gun flashes attacked. NRO.
1638	29-09-1944	13:10-16:00	175 Squadron / 121 Wing	10 Typhoons	Ven Zelderheide / Reichswald	E.818484	Guns E.818484. Heavy battery E.769510. 88mm guns at E.789526
1678		06:40-10:08	174 Squadron / 121 Wing	6 Typhoons	Reichswald		Reichswald forest attacked with 47 R/P. R.N.O.
1727	02-10-1944	11:49-14:21	245 Squadron / 121 Wing	8 Typhoons	Reichswald	E.8053	Troops and MET REICHSWALD, 63 R/P at E.8053 all in T/A
	02/03-10-1944	17:55-06:15	409 Squadron / 410 Squadron / 219 Squadron / 121 Wing	Mosquitos	Reichswald		W/C. Green and F/O. Oxley destroyed 3 Ju. 87 in Nijmegen area at 7-8000 ft at 2040, 2050 and 21 hrs. 2 A/C exploded in mid air, 3rd fell in flames-all near Reichswald Forest before they could bomb
1737	03-10-1944	06:40-09:45	175 Squadron / 121 Wing	6 Typhoons	Reichswald		Attacked centre of Reichswald Forst. R.N.O. ARTA. 45 R/P fired
1738	03-10-1944	08:23-09:04	182 Squadron / 124 Wing	8 Typhoons	O.a. omgeving Milsbeek	E.767505	Concentration of Infantry and Dump at E.754509-768509-750505-767505. N.M.S. 64 R/P fired
1742	04-10-1944	06:44-09:24	175 Squadron / 121 Wing	6 Typhoons	Reichswald		45 R/P fired into Reichswald.
1742	04-10-1944	[?] – 13:52	184 Squadron / 121 Wing	6 Typhoons	Reichswald		Attacked wood E.8051 with 45 R/P. and cannon. N.R.O.
1745	04-10-1944	08:12-08:47	245 Squadron / 121 Wing	8 Typhoons	Reichswald	7752	Black smoke from prob. petrol fire in wood at 7752, flames spreading

							200 yards
--	--	--	--	--	--	--	-----------

2.2 Grondoorlog 1944

2.2.1 Operation Market Garden

In kader van *Operation Market Garden* vonden er in september 1944 abusievelijk luchtlandingen in het onderzoeksgebied plaats. De zweefvliegtuigen of *gliders* hadden oorspronkelijk moeten landen in Groesbeek, maar de piloten verwarden de molen van Ven-Zelderheide met de molen van Groesbeek en maakten hun *lift* abusievelijk in de omgeving van de eerstgenoemde plaats.¹

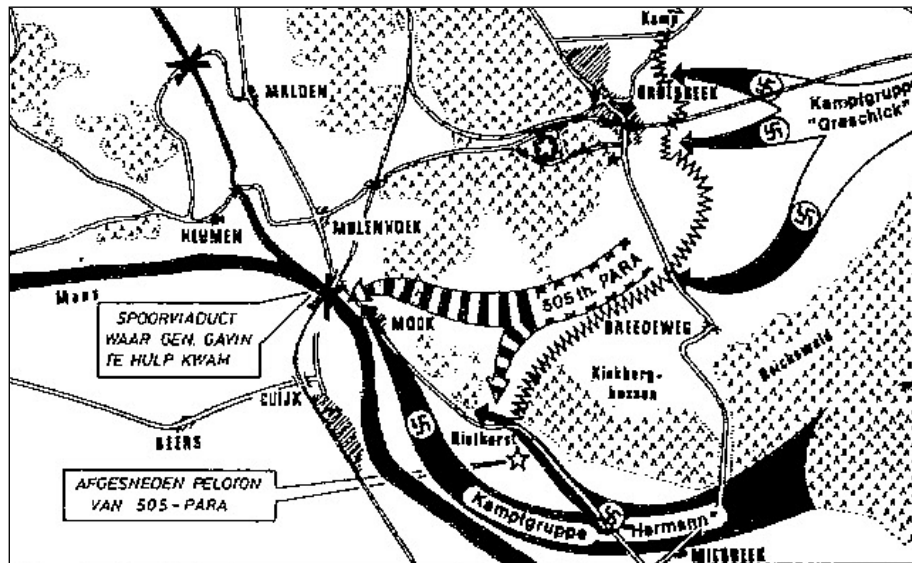
Landingen van gliders (zweefvliegtuigen) in het onderzoeksgebied op 18-09-1944.

Bron afbeelding: privé-collectie W. van den Brandhof

In het boek "Gemeente Gennep in de wereldbrand" wordt het volgende verteld over de luchtlandingen: "'s Middags komen er weer zweefvliegtuigen over. Dertig ervan landen in de Aaldonk en bij de Hogeweg in 't Ven; één komt terecht op Zelder. Ze hebben de verkeerde molen als oriëntatiepunt gekozen...De gliders komen her en der aan de grond, één raakt met een vleugel het dak van boerderij Tekaats, slaat over de kop en verongelukt. De soldaten die daarbij omkomen, worden bij de boerderij begraven, enkele granaten op en de stengun met de loop omlaag in het graf gestoken.² De zweefvliegtuigen kwamen in een militair niemandsland terecht. De Amerikaanse militairen die dachten dat zij in Groesbeek waren geland, wilden in eerste instantie naar het Koningsven. Plaatselijke inwoners van Milsbeek zorgden ervoor dat de Amerikanen zich bij hun regiment konden voegen.

¹ W.S. van Dinther, *Gemeente Gennep in de wereldbrand 1939-1945* (1995) 101-103.

² W.S. van Dinther, *Gemeente Gennep in de wereldbrand 1939-1945* (1995) 101-103.

Aanvalspoging Kampfgruppe Hermann op 20-09-1944 via het Reichswald / Milsbeek in de richting Mook

2.2.2 Periode na Market Garden tot en met Operation Veritable

De onderstaande afbeelding is een zgn. *Defence Overprint*. Dit is een geallieerde stafkaart met daarop aangegeven de aanwezige Duitse posities. Een *Defence Overprint* werd gebaseerd op vergaarde inlichtingen; luchtfoto's vormden een belangrijke bron van informatie.

Gedeelte van een originele Defence Overprint

Deelgebied 1:

Het noordwestelijke gedeelte van deelgebied 1 valt binnen de zone waar mortieren actief waren. Op de *Defence Overprint* is een tankgracht ingetekend. Daarnaast zijn loopgraven zichtbaar, geschutopstellingen en wapenopstelling voor infanteriewapens. Deelgebied 1 maakte onderdeel uit van de frontlinie.

Defence Overprint gepositioneerd op deelgebied 1 door middel van GIS

Deelgebied 2a / 2b:

Ook op deze *Defence Overprint* is een tankgracht ingetekend. Er is een geschutopstelling in het onderzoeksgebied zichtbaar en daarnaast loopgraven en een mogelijke Duitse troepenconcentratie. Ten noorden van het onderzoeksgebied, in het Reichswald, bevinden zich uitgebreide loopgravenstelsels. De deelgebieden 2a/ 2b maakten onderdeel uit van de frontlinie.

Loopgravenstelsel in Reichswald

Defence Overprint gepositioneerd op deelgebieden 2a/2b door middel van GIS

Deelgebieden 3 en 4:

Op de Defence Overprint is een tankgracht zichtbaar en daarnaast diverse Duitse troepenconcentraties. Daarnaast een enkele schuttersput en geschutsofstelling. De grootste concentraties bevinden zich ten zuiden van het onderzoeksgebied, op de Panovense Heide.

Defence Overprint gepositioneerd op deelgebieden 3 en 4 door middel van GIS

Deelgebieden 5 en 6:

Bij deelgebied 5 zijn geen Duitse geschutsopstellingen of andere militaire infra zichtbaar. Bij deelgebied 6 zijn twee geschutsopstellingen aanwezig.

Defence Overprint gepositioneerd op deelgebieden 5 en 6 door middel van GIS

Evacuatie:

Milsbeek moest op 19-10-1944 op last van de Duitsers ontruimd worden. De laatste inwoners vertrokken op 21-10-1944.³ De genoemde plaats had de gevolgen van grondgevechten al eerder ondervonden, toen op 20-09-1944 de *Kampfgruppe Hermann* via het Reichswald Mook aanviel.

³ W.S. van Dinther, *Gemeente Gennep in de wereldbrand 1939-1945* (1995) 116.

3 Luchtfoto W.O.II

3.1 Inleiding

AVG heeft de volgende luchtfoto's van de *Royal Airforce* uit de Tweede Wereldoorlog, zoals aangegeven in onderstaand overzicht, geraadpleegd bij de volgende twee archiefinstellingen:

- Universiteit Wageningen, afdeling Speciale Collecties.
- Kadaster, Zwolle.

Een zeer waardevolle aanvulling op de luchtfoto's was de geallieerde *Defence Overprint*. Deze is al besproken in hoofdstuk 2.

Herkomst / Collectie	Opnamedatum
Universiteit Wageningen, afdeling Speciale Collecties	12-09-1944
Kadaster, Zwolle	17-09-1944 (gedeelte deelgebied 5), wat wazige foto. 27-09-1944 (helft deelgebied 1, deelgebied 2, groot gedeelte van deelgebied 3) 29-10-1944 (deelgebied 2, 3 en 4) 29-10-1944 (deelgebied 5 en ged. gebied 6)

3.2 Resultaten

AVG heeft alle luchtfoto's d.d. 12-09-1944 bij de Universiteit van Wageningen geraadpleegd, maar op één uitzondering na niet besteld, omdat de luchtfoto's zijn gemaakt voorafgaand aan *Market Garden*. Op één luchtfoto d.d. 12-09-1944, die ook het onderzoeksgebied gedeeltelijk dekt, is een tweetal locaties zichtbaar, met ter plaatse luchtdoelstellingen (*Fliegerabwehrkanone of FLAK*) die zich duidelijk aftekenen tegen het landschap. Deze luchtdoelstellingen bevinden zich echter op geruime afstand van het onderzoeksgebied.

Twee luchtdoelstellingen (linksboven en rechtsonder). Gelegen enkele kilometers ten zuiden van het onderzoeksgebied.

Op de door het Kadaster te Zwolle aangeleverde luchtfoto's zijn duidelijk *gliders* of zweefvliegtuigen in het onderzoeksgebied zichtbaar.

Luchtfoto d.d. 29-10-1944. Duidelijk zichtbaar zijn de *gliders* in het onderzoeksgebied.

Tevens werden diverse kraters in het onderzoeksgebied waargenomen. Sommige van deze van deze kraters hebben een diameter van 2.20 meter. Dit betreft mogelijk kraters van afwerpmunitie. Daarnaast is er sprake van schuttersputten langs de beek.

Onderzoeksgebied 2a (links van de streep). Diverse kraters in het landschap en schuttersputten langs de beek.

4 Ruimrapporten EODD

4.1 MORA's / WO's

AVG heeft MORA's / WO's (ruimrapporten van explosieven) geraadpleegd bij de EODD. Een ruimrapport wordt opgemaakt naar aanleiding van de vondst van één of meerdere conventionele explosieven. Het komt in de praktijk meerdere malen voor dat locaties alleen globaal worden vermeld in de MORA's / WO's; soms zijn de rapporten ook onder de verkeerde gemeentenaam ondergebracht. AVG heeft ik kader van het onderzoek getracht een zo compleet mogelijk beeld te verkrijgen van de ruiming ter plaatse van of in de nabijheid van het onderzoeksgebied. Gezien de versnipperde aard van het EODD-archief, kan echter geen garantie worden gegeven dat het overzicht compleet is. Er kan bovendien sprake zijn van redepositie: de conventionele explosieven zijn in een dergelijk geval aangetroffen op een locatie anders dan de oorspronkelijke vondstlocatie.

Opmerkingen:

- De eerste twee letters bij ieder ruimrapport staan voor het jaartal. Het getal "721326" betekent bijv. dat in 1972 de 1326^e ruiming van dat jaar in Nederland werd uitgevoerd;
- In een aantal gevallen wordt alleen de straatnaam vermeld. Dit kan het onderzoeksgebied betreffen, maar de exacte locatie is niet meer te achterhalen;
- Er is gekozen voor de insteek om alleen de straatnamen te vermelden die in of nabij het onderzoeksgebied liggen. In het geval er een specifiek straatnaamnummer wordt genoemd, is er geen onderscheid gemaakt tussen straatnaamnummers in de directe nabijheid van het onderzoeksgebied en straatnaamnummers die zich hier verder van af bevinden.
- AVG heeft de afkortingen van munitieartikelen grotendeels voluit geschreven, zodat deze voor een leek beter leesbaar zijn. De straatnamen zijn, inclusief de foutieve vermeldingen, letterlijk overgenomen.
- De ruimrapporten die werden ingezien, zijn niet alleen onder de naam "Milsbeek", maar ook "Gennep" en zelfs "Mook" ondergebracht. Een melding die in het verleden bij de EODD werd gedaan kan, ten onrechte, onder een verkeerde plaats- en gemeentenaam zijn vermeld. Er kan dan ook geen garantie worden gegeven dat het onderstaande overzicht volledig is.
- Er zijn zeer veel vermeldingen onder de naam St. Jansberg. Dit kan in principe ook de bosweg langs de St. Jansberg, gelegen ten noorden van deelgebied 1, betreffen. AVG heeft slechts enkele voorbeelden onder de naam St. Jansberg in onderstaand overzicht opgenomen. AVG kan, indien gewenst, een completer overzicht van de genoemde locatie aanleveren.

Het zwaarste kaliber munitie dat op het grondgebied van Milsbeek werd aangetroffen, is de zgn. 7.2 inch granaat. Er zijn echter, bij de huidige stand van onderzoek, geen feitelijke bewijzen dat het onderzoeksgebied door dit geallieerde geschut werd getroffen.

Selectie MORA's / WO's Milsbeek / Ven-Zelderheide		
710916	Nabij Healweg [Helweg?] – Grens Gem. Mook / Ottersum Rayon cdt. Muldershofweg 9 - Plasmolen	Geen resultaat
721326	Grindafraving met water, gemeente Gennep	1 brisantgranaat
722552	Hr. Janssen Zwarteweg 4 Milsbeek	1 rookgranaat van 25 ponder leeg
732211	Langwaststraat 7 te Ven Zelderheide	1 brisantgranaat van 7.2 inch met sb 117
732214	Zoekactie Langstraat 55 te Milsbeek	Geen explosieven aangetroffen
741785	Camping de Geuldert	1 brisantgranaat van 60 mm mortier
742137	In het bos nabij St. Jansberg	1 handgranaat Mills 36
750773	Verlorenlandweg te Milsbeek	1 rookgranaat van 25-ponder (leeg)
750764	Langeven nr 6 Fam Krebbels	1 brisantgranaat 5,5 inch
750371	Zwarteweg nabij perceel 53 Milsbeek	1 brisantpantsergranaat van 75 mm m/bb niet verschoten
750422	Speksestraat 1 te Milsbeek	1 brisantgranaat 17 ponder m/sb
753137	Zwarte weg, Milsbeek	1 rookgranaat van 25-ponder (leeg). 1 rookpot van 25-ponder
760819	Langstraat 71 Milsbeek	6 rookgranaten 2 inch mortier niet verschoten, 3 rookgranaten 2 inch mortier
770208	Langstraat 28 Heer Ten Haaf Milsbeek	1 handgranaat steel Duits
771513	Holleweg te Milsbeek	1 rookgranaatlichaam van 25-ponder
771661	Milsbeek Zwarteweg 36 Hr. Franken	1 scherfhandgranaat Mills 36 zonder opsluitschroef en slagpijp
771209	Zwartsweg Milsbeek. Omgeploegd weiland van Schoofs, Aaldonksestr. 10	1 rookgranaat van 25-ponder leeg
780708	Fam. Kusters Langstraat 28 Milsbeek	1 staartstuk van 3 inch mortier
781265	Grensweg, gemeente Gennep	1 brisantgranaat van 7.5 cm m/sb (Duits) niet verschoten
781380	Helweg 24 Milsbeek	1 pantsergranaat van 57 mm niet verschoten
793014	Leemdijk te Ven Zelderheide	1 brisant pantsergranaat van 7.5 cm (Duits) m/bb, 1 bodemgedeelte van brisantgranaat van 7.5 cm met springstof
792276	Achter woning Zwarteweg 10 Milsbeek	1 rookgranaat van 25-ponder leeg
802276	Langstraat 72 Milsbeek	1 aanvalshandgranaat (Oud-Hollands) compleet, 1 handgeweergranaat nr 30 (Duits), 2 geweergrenaten nr. 40 (Duits)
801985	Langstraat 72 Milsbeek, ligt in de tuin	1 rookgranaat van 2 inch mortier (verschoten)
810274	Grensweg, gemeente Gennep	1 brisantgranaat van 8 cm mortier (Duits) m/sb
810747	Plasmolen, Helweg	6 brisantgranaten van 8 cm mortier m/sb
812740	Aan de Langenhorst te Ven Zelderheide. Aangetroffen bij	1 brisantgranaat van 25-ponder met restant ontsteker nr 117, 1 brisantpantsergranaat van 8.8 cm m/bb, 1 brisantgranaat van 7.5 cm

	graafwerkzaamheden door gemeentewerken	met restant ontsteker, 1 pantsergranaat van 7.5 cm
820651	Bosperceel langs Helweg	1 Brisantgranaat van 8 cm mortier met wgrz ZT
820729	Bosrand langs de St. Jansberg	1 rookgranaat van 25 ponder leeg
822220	St. Jansberg in het bos	3 brisantgranaten van 8 cm mortier (Duit) m/wgr Z T
821067	Bouwland Milsbeek (langs sloot achteraf)	1 rookgranaat van 25 ponder (leeg)
822177	In het water van een slootje aan de Koningsvennen	1 brisantgranaat van 3.7 inch m/mtb 207/208
822541	Langstraat 34 Milsbeek	1 Panzerfaust groot zonder ontsteker zonder bristel [?], 1 rookgranaat van 25-ponder leeg, 1 restant lichtgranaat 2 inch mortier, 1 rookpot voor rookgranaat 25 ponder, ca. 4 kilo schroot diversen afkomstig van oorlogs- en munitieartikelen
824010	Koningsvennen, gemeente Gennep	1 brisantgranaat van 3.7 inch met restant mtb
833018	Helweg 4 Milsbeek	1 staartstuk van 4.2 inch mortier
840753	Leemdijk langs weiland te Ven Zelderheide	1 pantsergranaat van 6 ponder, 1 brisantgranaat van 25 ponder zonder ontsteker niet verschoten
841516	Helweg 1 Milsbeek	1 brisantgranaat van 8 cm mortier met WgrZ 38
860949	Leembaan bij Grindgat, gemeente Gennep	1 brisantpantsergranaat van 75 mm
861764	Bosperceel Milsbeek	gemeld explosief bleek onvindbaar
861860	Bosperceel Milsbeek aan de Helweg	1 brisantpantsergranaat van 7.5 cm m/bb Bd.Z.f 7.5 cm Pzgr
862211	Helweg 28 Milsbeek	1 brisantgranaat van 5.5 inch met ontsteker
863877	De Diepen Milsbeek. Bedreigd gebied: bouwland	1 brisantgranaat van 17-ponder m/sb 244
864195	Helweg 20 Milsbeek	2 stuks hand / geweerggranaat 30 Duits
880680	Langstraat 90 Milsbeek	1 arhgr Oud-Hollands
880958	Leemdijk, gemeente Gennep	2 restanten brisantgranaat 1x bodem 105 mm, 1x bodem 15 cm
881176	Helweg 28 Milsbeek	1 rookgranaat van 25 ponder leeg
882749	Langstraat 93 Milsbeek	1 brisantgranaat van 5.5 inch met buisgatschroef
883170	Helweg/Langstraat	1 handgranaat Mk II zonder beugel
890423	Bouwland bij de Langstraat te Milsbeek	1 rookgranaat van 25 ponder met ontsteker (verschoten)
903359	Ven Zelderheide Leemdijk	1 brisant pantsergranaat van 8,8 cm, 1 pantsergranaat van 2 ponder, 1 restant
893636	Langstraat 20 Milsbeek	1 handgranaat Mills 36
900371	Langstraat 76 Milsbeek	1 rookgranaat van 25 ponder verschoten
910755	Helweg te Milsbeek in akker	1 pantsergranaat van 6 ponder verschoten
912310	Helweg, Milsbeek	1 brisantgranaat van 8 cm mortier m/wgr ZT, verschoten?
911756	Zwarteweg 40 Milsbeek	1 Mills 36 compleet
912386	Helweg te Milsbeek	6 brisantgranaat schot van 8 cm met ontsteker
920291	Grindaafgraving, gemeente Gennep	1 brisantgranaat van 5.5 inch met restant sb (verschoten)
930351	Kruising Helweg Langstraat Milsbeek	1 rookgranaat van 25 ponder m/tb verschoten

941834	Ven Zelderheide Leemweg Grensweg	1 pantsergranaat van 17 ponder
950635	Langstraat 89 te Milsbeek. Opgegraven bij werkzaamheden aan een oprit	1 bodem van rookgranaat van 25 ponder
950989	Grensweg Ven Zelderheide	1 brisantgranaat van 25 ponder met sb no 117 verschoten
951722	Ven Zelderheide Leemdijk	1 brisantgranaat van 25 ponder niet verschoten
960100	Helweg 2 te Milsbeek	Ca. 40 vermoedelijke koolstof staven
961535	Spekselstr Ven Zelderheide	1 anti tankbrisantgranaatraket 2.36 inch niet verschoten
961535	Spekselstr Ven Zelderheide	1 anti tankbrisantgranaatraket 2.36 inch niet verschoten
961654	Langstraat op het bouwterrein Milsbeek	1 mortiergranaat van 2 inch mortier rook niet verschoten
970996	Aan de Langstraat 90, Milsbeek	1 rookgranaat van 25-ponder zonder ontsteker verschoten
991534	Helweg tegenover nr 10 Milsbeek	1 brisantgranaat van 3 inch mortier met restant sb
972633	Speksestraat, Ven-Zelderheide	1 brisantgranaat/springrookgranaat fosfor van 75 mm m/sb M48 serie, niet verschoten. 1 Brisantpantsergranaat van 75 mm / 7.5 cm m/bb zonder geleideband, 1 vermoedelijke brisantgranaat van 3.7 cm m/sb, niet verschoten. 1 brisantgranaat van 8 cm /81 mm met restant ontsteker zonder staartstuk. 1 brisantgranaat van 75 mm met schokbuis M48 serie niet verschoten, 1 brisantgranaat van 3 inch mortier met restant sb no 152/162 zonder staartstuk, 1 brisantpantsergranaat van 7.5 cm met BdZ für 7.5 cm, 1 brisantgranaat van 40 mm met restant schokbuis no 255 niet verschoten
970313	Grensweg Ven Zelderheide	1 brisantgranaat van 75 mm met restant sb M48 niet verschoten
992105	Bos Zwarteweg, Milsbeek	1 brisantgranaat van 3.7 inch met restant mtb (verschoten)
20000647	Helweg, Milsbeek	1 rookpot 25 ponder
20011004	Zwarteweg/Landschap/Heidebaan Milsbeek. Bedreigd gebied: bouwterrein	1 rookgranaat van 25-ponder met restant tsb verschoten leeg
20011597	De Diepen, Milsbeek. Bedreigd gebied: sloot	1 brisantgranaat van 12 cm mortier met WgrZ niet verschoten
20021862	Zwarteweg, Milsbeek. Bedreigd gebied: bouwterrein	1 rookgranaat 25-ponder, verschoten leeg, 1 restant lichaam 3 inch mortier, 1 restant lichaam van 5 cm granaat, 2 restanten van ontstekers, 4 restanten van wapens, 2x huls 8,8 cm
20030057	Zwarteweg, Milsbeek. Bedreigd gebied: bouwterrein	nihil
20030297	Grensweg, Ven Zelderheide	
20050449	Akker aan de Sint Jansberg te Milsbeek	2 rookgranaten 25 ponder verschoten restant ontsteker leeg
20060821	Langstraat 40 te Milsbeek	1 brisantgranaat van 5 met sb nr 37
20061371	Zwarteweg, Milsbeek	1 rookgranaat van 25-ponder m/tsb no 221 b, verschoten, leeg
20061791	Helweg, Milsbeek. Bedreigd gebied: bosgebied. Met metaaldetector gevonden	-
20070331	Zwarteweg 47B Milsbeek	1 brisantgranaat van 17 ponder met schokbuis 257 verschoten
20070348	Bosperceel aan de Helweg in Milsbeek	1 brisantgranaat van 25-ponder met tijdschokbuis 222, verschoten

20071345	Oudebaan/Langstraat Milsbeek. Tijdens werkzaamheden aan riool aangetroffen	brisantgranaat van 3.7 inch met mechanische tijdbuis 207/208, vershoten
----------	--	--

Interpretatie ruimrapporten

Het merendeel van de aangetroffen munitieartikelen is afkomstig van geallieerde artillerie, denk aan Brits 3.7 inch geschut, 17-ponders, 25-ponders, 5.5 inch geschut. Verder is er veel vershoten geschutsmunitie van mortieren aangetroffen, zowel Brits als Duits. Denk aan Britse 2 inch, 3 inch en 4.2 inch mortieren en Duitse 8 cm mortieren. Verder zijn de (steel-)handgranaten een belangrijke categorie. Oud-Hollandse munitie, dat wil zeggen munitie die in de meidagen van 1940 door de Nederlanders werd gebruikt, wordt maar zeer incidenteel gevonden. Er zijn in het verleden ook conventionele explosieven van Amerikaanse herkomst aangetroffen op Milsbeeks grondgebied. Niet in het overzicht opgenomen zijn de aanwijzingen voor luchtaanvallen door geallieerde vliegtuigen, omdat deze niet direct relevant zijn. Nabij perceel St. Jansberg 5 is één gevechtslading 60 lbs, afkomstig van een 3.5 inch raket met bodembuis 865 of 867, aangetroffen. Deze locatie bevindt zich enkele honderden meters ten noorden van deelgebied 1.

Te Ven Zelderheide, bij de Kleefseweg 83 (het woord Kleipeweg is doorgestreept) één SAP 60 LBS van een 3 inch gevonden. Dit betekent concreet dat Ven-Zelderheide getroffen is door een luchtaanval van tactische jachtvliegtuigen.

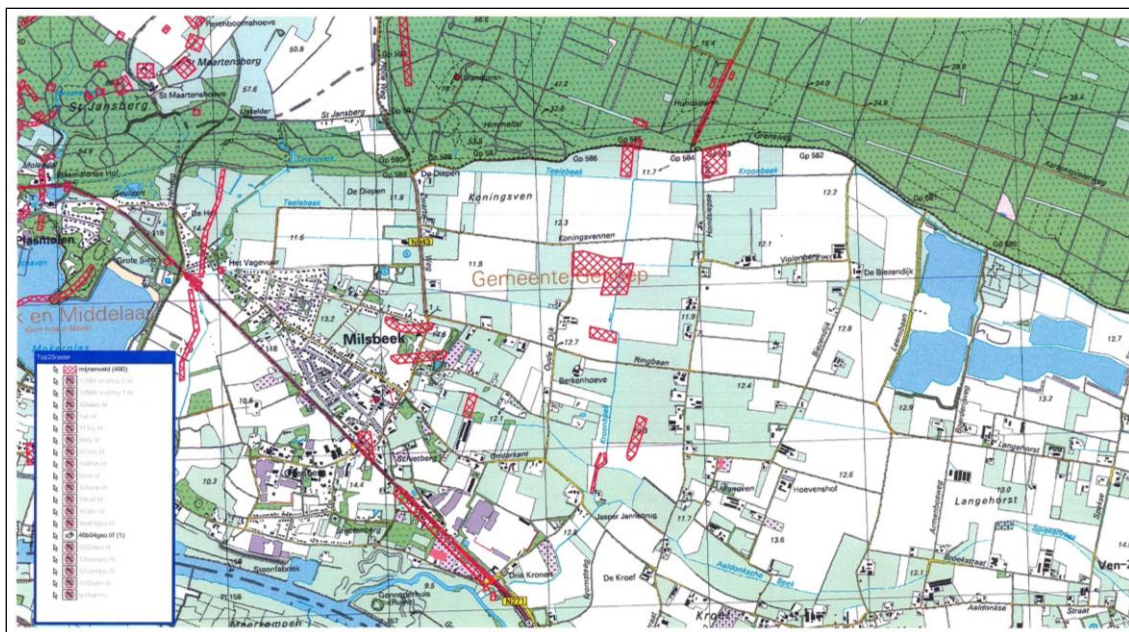
4.2 Mijnenkaarten

In het onderzoeksgebied bevonden zich meerdere mijnenvelden (rood gearceerde vakken op de afbeelding). In de onderstaande opsomming worden de mijnenvelden die ter plaatse van en in de omgeving van het onderzoeksgebied lagen:

- Veld 236G. Van dit veld is vrijwel niets bekend. Een ingesteld onderzoek op 15-11-1946 leverde geen mijnen op. De vraag is of er daadwerkelijk sprake was van een mijnenveld, of alleen een "verdacht gebied". Evenmin kan worden achterhaald hoeveel mijnen er werden gelegd c.q. vermist;
- In veld 86G zouden in totaal 238 Riegelmijnen hebben gelegen. Dit Duitse mijnenveld werd gelegd op 12-11-1944 en was afgezet met prikkeldraad. Bij een ingesteld onderzoek op 07-09-1945 werden 237 Riegelmijnen aangetroffen. Er werd één Riegelmijn vermist. Hierover werd opgemerkt: *"The 17th Mine on the 5th line 80 cm to the left, is impossible to find"*. Tijdens het onderzoek werd gebruik gemaakt van een mijndetector;
- In aansluiting op het bovenstaande punt kan worden vermeld dat het mijnenveld 86G zich op de toenmalige geallieerde coördinaat E.783503 (grenzend aan het Reichswald) bevond. Een ingesteld onderzoek door *"3 Coy engineer-btl. 436"* op 17-10-1945 leverde één Riegelmijn op. Er werd tevens opgemerkt dat de overige mijnen al op een eerder tijdstip waren geruimd door Nederlandse SS krijgsgevangenen;
- Veld 86G betrof het perceel van Th. Lamers, die woonachtig was op het toenmalige huisnummer B121 te Ottersum. Een ingesteld onderzoek op 02-04-1947 / 09-04-1947 leverde geen landmijnen op. Het perceel werd geploegd op 14-05-1947. Dit betrof niet het "reguliere" ploegen; het was een speciale methode om te checken op er eventueel nog mijnen aanwezig waren. Ook bij dit onderzoek werden geen landmijnen aangetroffen.

Mijnenvelden in het onderzoeksgebied

- Mijnenveld 170G. Dit mijnenveld lag gedeeltelijk in Nederland en gedeeltelijk in Duitsland (toenmalige geallieerde coördinaat E.784505). Bij een ingesteld onderzoek op 11-09-1945 werden geen mijnen aangetroffen. Evenmin was bekend hoeveel mijnen er werden gelegd c.q. vermist;
- Mijnenveld 195G. Een onderzoek leverde op 27-08-1945 in totaal 324 Riegelmijnen op. Er werden 73 Riegelmijnen vermist. Tevens werd het volgende vermeld: "Er komen kraters in het mijnenveld voor die ontstaan zijn op de plaatsen waar mijnen hebben gelegen en die geëxplodeerd zijn. Het document vermeld 457 R minen. Op de detail

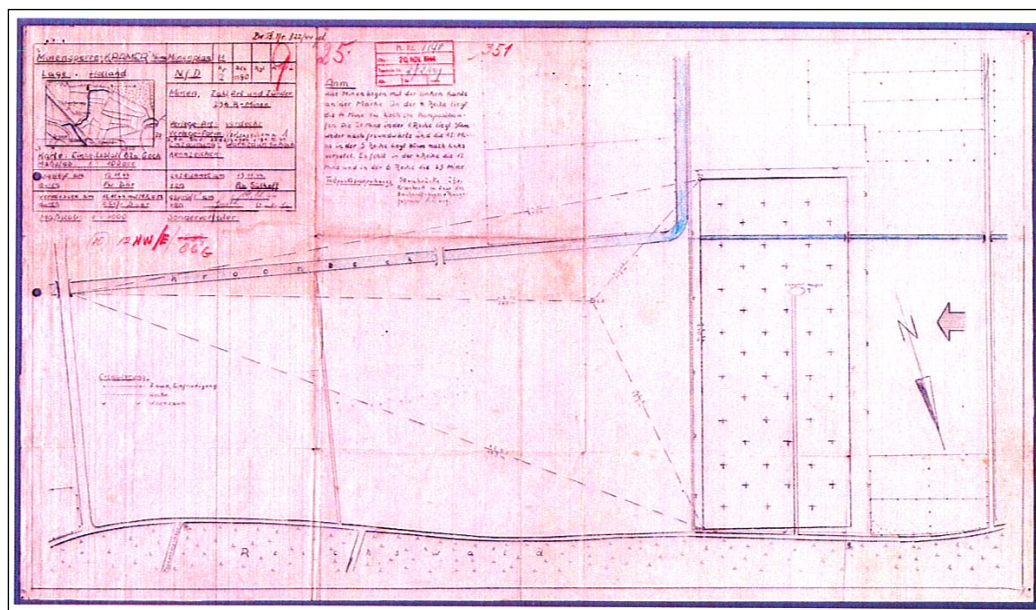

geven de paneelen echter in totaal 397 R minen, welke aantal vermoedelijk het juiste is". De ruimingen werden uitgevoerd door tien Nederlandse SS'ers, onder bewaking van twee geallieerde militairen. Men was hier in totaal 80 manuren mee bezig;

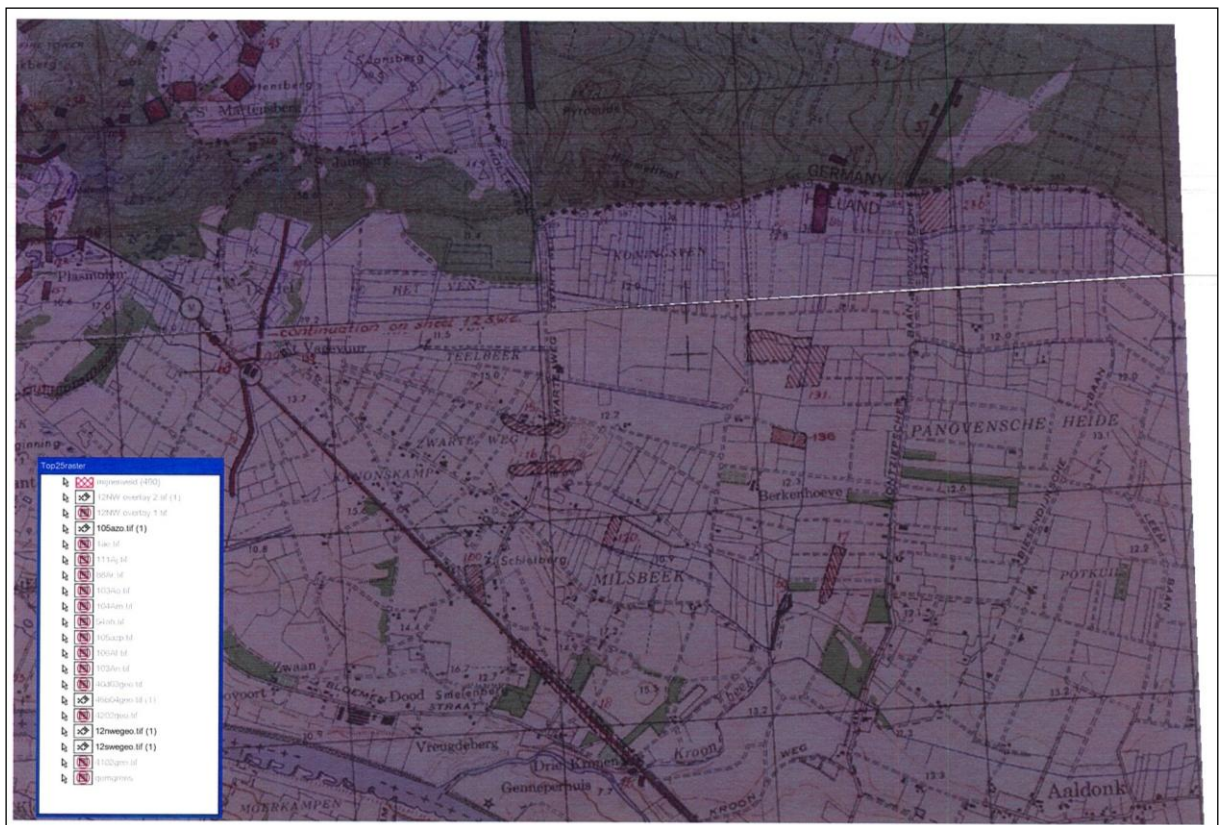
- Bij het onderzoek bij mijnenveld 195G d.d. 13-10-1945 werden geen mijnen gevonden. Er waren volgens het betreffende rapport in totaal 457 Riegelmijnen 43 gelegd. Exact hetzelfde aantal mijnen werd als zijnde vermist opgegeven. Daarbij moet wel worden opgemerkt dat tegelijkertijd werd gesteld dat het mijnenveld door Hollandse SS was geruimd;
- Mijnenveld 195G werd opnieuw onderzocht tussen 11-02-1946 en 12-02-1946. Er werd één Riegelmijn en een tweetal Teller Minen 35 geruimd. Ook bij dit mijnenveld was veel onduidelijkheid: "Das Feld 57 [getal is doorgestreept, er boven is thans 195G geschreven] wurde am 1.10.45 von 3.Pi.Btl. 346 abgesucht und nichts gefunden. Am 11. und 12. 2.46 wurde dasselbe von 1.Pi.Btl. 758 nochmals nachgesucht und gepflügt. Es wurde 1 R.Mi. und 2 T.Mi.35 gefunden. Die Zahl und art der verlegten Minen ist unbekannt.";
- In de periode tussen 23-09-1946 en 01-10-1946 werden bij mijnenveld 195G twee Riegelmijnen geruimd. Het onderzoek vond plaats naar aanleiding van het verongelukken van een paard: "Geruimd n.a.v. het feit dat aldaar een paard

verongelukte, zeer waarschijnlijk op een R.mijn gelopen. Aan den hand van de certificaten zijn er 327 mijnen gevonden, mijnenplan en detailplan geven echter verschillende getallen, vermoedelijk missen nu nog 70 mijnen. Tevens werd 1 onbegraven T.mijn '35 gevonden". Mijnenveld 195G. Hier wordt overigens in de documenten gesteld dat tussen 21-10-1944 en 27-10-1944 in totaal 397 Riegelmijnen ter plaatse van mijnenveld 195G werden gelegd.

- Samenvattend kan voor mijnenveld 195G gesteld worden dat er verschillende aantallen gelegde mijnen worden genoemd. Er wordt bovendien over de vondst van zowel Rieglmijnen als een Tellermine 35 gesproken. Er kan geen antwoord worden gegeven op de vraag of daadwerkelijk alle mijnen in dit veld werden geruimd.

Legrapport van mijnenveld 86G

Kaart met mijnevelden in de toenmalige situatie

5 Resultaten archiefonderzoek gemeentearchief

5.1 Inleiding

In het kader van de probleeminventarisatie heeft AVG het gemeentearchief van de voormalige gemeente Ottersum en de gemeente Gennep geraadpleegd in het gemeentehuis te Gennep. De onderstaande dossiers werden door AVG ingezien.

Inventaris van de archieven van de gemeente Ottersum	
974	Opgave van vindplaatsen munitie en rapporten over gevolgen van ontploffingen 1945 t/m 1972
979	Brandrapporten; met brandmeldingen en meldingen van luchtaanvallen tijdens de bezettingsjaren. 1940 t/m 1944.

Inventaris van de archieven van de gemeente Gennep	
527	Ontploffingen in het Reichswald in verband met munitie en de gevolgen voor Gennep, 1946-1948
20	Ontploffingen en ontbrandingen. Meldingen oorlogstuig en declaratie kosten. 2000 t/m 2004. Map I.
21-23	Wederopbouw, herstel van oorlogsschade. Andere aangelegenheden, 1945-1957
46-48	Wapens en munitie 1940-1945
513	Luchtbeschermingsdienst, afdeling Gennep
957	Luchtbeschermingsplan
958	Luchtbescherming. Benodigdheden en hulpmiddelen
974	Opgave van vindplaatsen munitie en rapporten over gevolgen van ontploffingen. 1945 t/m 1972
2010-198	Melding oorlogstuig. Declaratie kosten. 1998 t/m 1999
2243	Onderzoeksrapport 'Een historisch onderzoek naar Conventionele Explosieven' in gemeente Gennep

5.2 Resultaten

In een brief d.d. 13-04-1945 wordt het volgende gesteld: "Naar mij wordt gerapporteerd liggen er in deze gemeente in de buurtschappen Milsbeek, Zelderheide, IJshovel en langs het Rijkswoud nog mijnen, welke tot heden nog niet zijn geruimd". In een ander document d.d. 05-07-1945 wordt aangegeven dat er acht slachtoffers in de gemeente Ottersum zijn gevallen door mijnongevallen. Volgens gemeenteopgave bevonden diverse kanonnen in de voormalige gemeente Ottersum, zowel geallieerd als Duits. Er wordt gesproken over de aanwezigheid van een zwaar geallieerd en een zwaar Duits kanon en twee anti-tank kanonnen, waarvan één in het Ven "Brukske". (inventarisnummer 974, voormalige gemeente Ottersum).

Op een naoorlogse opgavelijst worden diverse locaties genoemd, waar zich conventionele explosieven bevonden. Er wordt onder andere gesproken over een "strook langs de Maas naar Reichswald nabij Helweg langs de Tielebeek en "op het land bij Reichswald bij J. Franken". Er wordt tevens melding gemaakt van locaties waar boobytraps en fosforgranaten lagen. In de

voormalige gemeente Ottersum vonden meerdere ongelukken met mijnen plaats; bij "De Blik", ten oosten van de Rijksweg Nijmegen-Venlo, nabij Milsbeek, liep een paard op een anti-tankmijn. Nadat het paard werd gedood, werd opnieuw een onderzoek naar de aanwezigheid van landmijnen ingesteld: er werden nog eens elf exemplaren gevonden. Ook ter plaatse van het onderzoeksgebied verongelukten dieren door mijnen: op 10-10-1946 vond er op ca. 150 meter van het *Reichswald* een grote ontploffing plaats, waarbij drie paarden om het leven kwamen. De paarden verongelukten tijdens het ploegen van een voormalig mijnenveld, dat al eerder was onderzocht en bewerkt met een tractor met vleugeleg. Er zouden bij een eerder ingesteld explosievenonderzoek 237 van de 238 anti-tankmijnen zijn teruggevonden. De laatste mijn werd niet teruggevonden, met fatale gevolgen van dien [N.B. dit is mijnenveld 86G, zie het voorgaande hoofdstuk].

Op 30-10-1946 werd medegedeeld, dat het verzoek was binnengekomen om een perceel bouwland te laten afzoeken naar de aanwezigheid van mijnen. Dit bouwland was gelegen aan de zoom van het Reichswald tussen de grenspalen 584 en 585. Het verzoek, dat van de voormalige gemeente Ottersum uitging, werd gehonoreerd en een ploeg uit Mook voerde ter plaatse een onderzoek uit.

Het aantal meldingen van munitie in de voormalige gemeente Ottersum sinds eind jaren '40 is erg groot. In de onderstaande opsomming zal een aantal locaties worden besproken (inventarisnummer 974, voormalige gemeente Ottersum):

- Op 09-10-1947 werd aangifte gedaan van de vondst van een granaat aan de Zwarteweg;
- Op 06-12-1948 werd de vondst van een partij granaten nabij Sint Jansberg 1 gemeld. Bij de Hondsiepsebaan 2 lag op dezelfde datum een granaat;
- Op 31-03-1949 werd melding gemaakt van de vondst van vijf granaten aan de Oudedijk 8 te Milsbeek;
- Op 17-05-1949 van de vondst van granaten aan de Zwarteweg 3;
- Op 06-09-1949 werd de vondst van een projectiel aan de Langstraat te Milsbeek gemeld;
- Op 16-02-1950 werd de vondst van een kist mortieren aan de Onderkant gemeld;
- Op 16-05-1950 werd melding gemaakt van de vondst van een Panzerfaust, ca. 200 meter ten zuiden van de Holleweg, langs de weg naar de "Plasmolen" te Milsbeek, nabij grenspaal 590. Tevens werden tussen grenspaal 590 en 591, langs de "Holleweg" enkele granaten gevonden;
- Op 15-03-1950 werden bij Grenspaal 591, op de Sint Jansberg, twee scherpe granaatkoppen gevonden;
- Op 20-12-1950 werd de vondst van enkele granaten ter plaatse van de Zwarteweg 2 te Milsbeek gemeld;
- Op 27-01-1951 werd de vondst van een kist met munitie bij de St. Jansberg 5 gemeld;
- Op 22-03-1951 werd gemeld, dat er twee granaten werden gevonden op het bouwland van dhr. Emons, nabij het "Rijkswoud" en één handgranaat nabij de Helweg;
- Op 11-04-1951 werd op het landgoed Zelder een grote granaat gevonden en langs de Speksestraat, nabij het land van Janssen-Vullings, twee granaten;
- Op 22-05-1951 werd melding gemaakt van de vondst van twee granaten nabij de Zwarteweg 12, in de zandberg;
- Op 22-01-1952 werd de vondst van een projectiel gemeld aan de Zwarteweg 4;

- Op 28-02-1952 werd de vondst van een mortiergranaat gemeld ter plaatse van de Zwarteweg 31;
- Op 21-04-1952 werd melding gemaakt van de vondst van granaten rond het huis St. Jansberg 3 te Milsbeek en Zwarteweg 3 te Milsbeek. Tevens op dezelfde datum drie granaten aan de Zwarteweg te Milsbeek;
- Op 13-05-1952 werd melding gemaakt van de vondst van drie mortiergranaten nabij St. Jansberg 5, aan de Vensestraat werd één granaat gevonden;
- Op 21-05-1952 werd de vondst van drie granaten gemeld aan de Zwarteweg te Milsbeek, nabij de weide van J. Lamers;
- Op 30-05-1952 werd nabij grenspaal 590 te Milsbeek een Panzerfaust, mortiergranaat en afvuurinrichting gevonden;
- Op 11-07-1952 werd op de hoek van de Zwarteweg en de Onderkant één handgranaat aangetroffen;
- Op 08-04-1953 werden nabij de Zwarteweg 4 mortiergranaten gevonden;
- Op 13-04-1953 werd bij de Hondsiepsebaan 5a één granaat aangetroffen;
- Op 23-05-1953 werd één granaat in het weiland bij Zwarteweg 7 gevonden en zes granaten langs de Tielebeek [Tielebeek is in de volksmond hetzelfde als Teelebeek] te Milsbeek;
- Op 19-09-1953 werd melding gemaakt van de aanwezigheid van enkele granaten bij Zwarteweg 14;
- Op 10-12-1953 werd melding gemaakt van de vondst van één granaat op De Diepen;
- Op 17-04-1970 werd melding gemaakt van de vondst van een handgranaat nabij nieuwbouw aan de hoek Langstraat-Rozenbroeksestraat te Milsbeek;
- Op 11-05-1971 werd een granaat gevonden nabij het pand Potkuilen 1;
- Op 28-06-1971 werd melding gemaakt van de vondst van twee granaten nabij het pand St. Jansberg 5;
- Op 13-10-1971 werd melding gemaakt de vondst van drie mortiergranaten nabij het pand Zwarteweg 18 te Milsbeek;
- Op 01-03-1972 werd melding gemaakt van de vondst van een granaat nabij de kruising Zwarteweg-Langstraat;
- Op 02-03-1972 werd er een granaat gevonden bij de Langehorst 13 te Ven Zelderheide;
- Op 26-06-1972 werd er een granaat gevonden nabij het pand St. Jansberg 5 te Milsbeek;
- Op 24-10-1972 werd er een granaat gevonden achter het pand Zwarteweg 4 te Milsbeek;
- Op 18-12-1972 werd tijdens het rooien van bomen langs de Zwarteweg een granaat gevonden tegenover het pand 44.

In de gemeente Gennep en de toenmalige gemeente Ottersum kwamen diverse projectielen en granaatscherven neer van conventionele explosieven die in het Reichswald op gezag van de Britten tot ontploffing werden gebracht. Er sprongen bovendien de nodige ruiten in beide gemeenten. Uit een in het Engels gestelde brief blijkt, dat na klachten van beide gemeenten in plaats van per keer tien ton explosieven, drie ton explosieven in het Reichswald tot ontploffing zou worden gebracht (inventarisnummer 527, Gemeente Gennep).

In het gemeentearchief van Gennep is een dossier ondergebracht dat betrekking heeft op een door AVG uitgevoerd explosievenonderzoek ter plaatse van de Zwarteweg te Milsbeek eind

2002 – begin 2003. De onderzochte locatie bevindt zich niet in de directe nabijheid van het onderzoeksgebied en is gelegen op ca. één kilometer ten noordoosten van het centrum van Milsbeek. AVG onderzocht voornamelijk rioleringstracés naar aanleiding van de spontane vondst van een 25-ponder granaat. AVG heeft een detectieonderzoek uitgevoerd en een restant van een 220/260 lbs. bom en een gedeelte van een bomstaart aangetroffen. In het rapport van AVG wordt tevens melding gemaakt van een locatie waar vermoedelijk luchtafweergeschut heeft gestaan. Ook deze locatie is niet relevant in kader van het onderzoek.

In het gemeentearchief van Gennep is tevens een rapport van vooronderzoek van de EODD d.d. 06-03-2003 opgenomen met het werkordernummer 20021756. Het vooronderzoek gaat over de Kadewerken in de gemeenten Roermond, Venlo en Gennep. Het historisch onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van RWS en heeft ook gedeeltelijk betrekking op Milsbeek. De onderzoekslocatie in Milsbeek is niet relevant in kader van dit onderzoek. Wel is van belang om te vermelden dat in het vooronderzoek van de EODD wordt gesteld dat het Duitse front bij Milsbeek en Middelaar “de gehele winter zowel vanaf de zuid- als de westkant onder bereik van geallieerde artillerie en mortieren” heeft gelegen. Op luchtfoto’s d.d. 29-10-1944 zijn zeer veel kraters zichtbaar die afkomstig zijn van artillerie- danwel mortierbeschietingen. Een uitbreiding van het kraterpatroon is zichtbaar op luchtfoto’s d.d. 24-12-1944. Behalve voor Milsbeek is bij één van de subprojecten ook aandacht voor Ven-Zelderheide. Er wordt vermeld dat bij de opmars over de weg Mook-Goch enkele Britse militairen in een Duitse hinderlaag zijn gereden en gesneuveld.

De voormalige gemeente Ottersum heeft meerdere malen te lijden gehad onder de gevolgen van de luchtoorlog (voormalige gemeente Ottersum, inventarisnummer 979). De meldingen variëren van de vondst van fosforplaatjes tot neergekomen afwerpmunitie. De meldingen betreffende neergekomen bommen zijn in niet alle gevallen exact te achterhalen. De volgende locaties worden genoemd: de omgeving van de Rijksweg (nacht van 02-06-1941 op 03-06-1941), de Looi (nacht van 04-08-1942 / 05-08-1942, tevens een “vondst” op 28-07-1942, het buurtschap wordt overigens omschreven als “De Looy”), Milsbeek (nacht van 10-09-1942 / 11-09-1942; neergekomen na een luchtgevecht, locatie?), omgeving Panoven (nacht van 10-10-1942 / 11-10-1942, blikken bus met zeven flessen vloeistof), omgeving Rijksweg Milsbeek (01-02-1944), Milsbeek (06-02-1944, niet ontplofte bom in de nabijheid van boerderij A.Janssen), Milsbeek (26-06-1944, in de nabijheid van woning weduwe Grutters, bom of granaat van luchtafweergeschut), Milsbeek (01-07-1944, bominslag in de nabijheid van de boerderij van Hermanus Laracker).

6 Resultaten archiefonderzoek SSA en NIMH

6.1 M.M.O.D./ M.O.D. SSA-archief

Om een zo compleet mogelijk beeld te verkrijgen van de oorlogshandelingen in het onderzoeksgebied is een bezoek gebracht aan de Semi Statische Archiefdiensten van het Ministerie van Defensie (SSA-MvD) te Rijswijk. Hier werden stukken ingezien van de Mijn en Munitie Opruimingsdienst (M.M.O.D), de Mijnopruimingsdienst (M.O.D.) en andere deelopruimingsdiensten uit het archief van het Hoofdkwartier van de Koninklijke Landmacht (HKKL). De correspondentie geeft een goed beeld van de munitieartikelen die er in de jaren na de oorlog in Milsbeek (toenmalige gemeente Ottersum) en omgeving aanwezig waren.

6.2 Resultaten SSA-archief

De in het M.M.O.D. / M.O.D. archief aangetroffen gegevens moeten als een aanvulling worden beschouwd op de geraadpleegde mijnenkaarten van de EODD. De aanwezige gegevens zijn een bevestiging / verlengstuk van hetgeen in het EODD-archief en het gemeenterchief werd aangetroffen.

6.3 575 serie NIMH archief

Bij het Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH) te 's-Gravenhage bevinden zich inlichtingen die gedurende de Tweede Wereldoorlog werden verzameld door het Nederlandse verzet. Er werden in de collectie "Duitse verdedigingswerken en inundaties van Nederlands grondgebied in de oorlog / rapporten van militaire aard vanuit bezet Nederland aan bureau inlichtingen Londen (collectie 575)" door AVG geen document met betrekking tot het onderzoeksgebied aangetroffen.

7 Resultaten archiefonderzoek Nationaal Archief

7.1 Overzicht geraadpleegde bronnen

In het Nationaal Archief zijn gegevens ondergebracht met betrekking tot diverse gemeentelijke luchtbeschermingsdiensten in Nederland. In onderstaand overzicht staat aangegeven waar de documentatie zich bevindt.

MELDINGEN EN PROCESSEN VERBAAL ONTVANGEN VAN GEMEENTEN OVER GEALLIEERDE LUCHTACTIVITEITEN 1940-1941 (2.04.53.15)	
Inventarisnummer	Provincie
79	Limburg

In het Nationaal Archief zijn tevens documenten met betrekking tot de Hulpverleningsdienst aanwezig. De navolgende documenten werden geraadpleegd:

INVENTARIS VAN HET ARCHIEF VAN HET KORPS HULPVERLENINGSDIENST VAN HET MINISTERIE VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES 1945-1974	
Inventarisnummer	Beschrijving
20-22	Registers met krantenknipsels inzake explosieven. 1945-1959. 3 delen.
23	Tijdschrift voor personeel van de Hulpverleningsdienst. 1947. deel.
27	Register met krantenknipsels inzake ongevallen met oorlogstuig [1965-1970]
28	Verzameling krantenknipsels inzake de Hulpverleningsdienst. [1947-1970]

7.2 Resultaten

AVG heeft in de geraadpleegde collecties, zoals gedefinieerd in paragraaf 8.1., geen documenten aangetroffen die direct betrekking hebben op het onderzoeksgebied. Wel wordt in meerdere krantenartikelen vermeld dat nabij Milsbeek na de Tweede Wereldoorlog diverse projectielen neerkwamen als gevolg van het tot ontploffing brengen van munitie in het Reichswald.

8 Leemten in de kennis

1. Er werden geen ooggetuigen gehoord en deze hebben niet bijgedragen aan de conclusie van het historisch onderzoek;
2. Bij de door de EODD aangeleverde ruimrapporten is aangegeven, dat geen garantie kan worden gegeven dat het overzicht met meldingen compleet is;
3. Luchtfoto's zijn altijd een momentopname. Vóór, na en tussen verschillende opnamedata kunnen veranderingen in het onderzoeksgebied hebben plaatsgevonden;
4. Er kan nooit volledig worden achterhaald wat in het verleden al is geruimd in het onderzoeksgebied;
5. Bij een historisch onderzoek kan nooit een volledig overzicht van alle bronnen worden verkregen.

9 Conclusie en advies

9.1 Conclusie

Bij de probleeminventarisatie stond de volgende vraag centraal:

Is er sprake van de mogelijke aanwezigheid van conventionele explosieven in het onderzoeksgebied (deelgebied 1, 2a, 2b, 3, 4, 5,6)?

- In het onderzoeksgebied zijn in kader van Operation Market Garden abusievelijk Amerikaanse gliders (zweefvliegtuigen) van de 82nd "All American" Airborne Division geland. Deze zweefvliegtuigen moesten oorspronkelijk een landing bij Groesbeek uitvoeren.
- In het onderzoeksgebied zijn in de afgelopen decennia meerdere conventionele explosieven geruimd door de EODD. Deze munitie betreft voornamelijk verschoten geallieerde geschutsmunitie; dat wil zeggen dat het onderzoeksgebied onder vuur heeft gelegen van geallieerde artillerie. In de algemene zin kan worden gesteld dat er op grondgebied van Milsbeek honderden conventionele explosieven zijn geruimd door de EODD. Aangenomen mag worden dat er duizenden granaten op de regio Milsbeek zijn afgevuurd;
- Op een zgn. Defence Overprint zijn geschutsopstellingen, mortierstellingen, schuttersputten en een tankgracht in het onderzoeksgebied ingetekend. De Defence Overprint laat duidelijk zien, dat het onderzoeksgebied in de frontlinie lag;
- In het onderzoeksgebied bevonden zich meerdere gedocumenteerde mijnevelden. De in de leg- en ruimrapporten genoemde mijnen zijn zgn. Riegelmijnen en Tellermijnen, dit zijn anti-tankmijnen met per mijn een explosieve inhoud van enkele kilo's;
- Op het grondgebied van Milsbeek zijn volgens vermeldingen uit het gemeentearchief van de voormalige gemeente Ottersum in de oorlogsjaren meerdere malen vliegtuigbommen neergekomen;
- Uit de vondst van 60 lbs. SAP gevechterskoppen op grondgebied van Milsbeek en Ven-Zelderheide blijkt, dat jachtvliegtuigen van de 2nd. Tactical Airforce in deze regio actief zijn geweest.

9.2 Advies

AVG adviseert Vestigia om het vooronderzoek voort te zetten door middel van een probleemanalyse. Er zijn voldoende feitelijke aanwijzingen dat in het onderzoeksgebied mogelijk (restanten van) conventionele explosieven zijn achtergebleven. Een verdere specificatie per deelgebied zal volgen in de analysefase, waarbij doormiddel van GIS de vergaarde gegevens zullen worden geprojecteerd op overzichtelijk kaartmateriaal.

10 Bronnenmateriaal

EODD, Culemborg:

Mijnenkaarten en MORA's / WO's

Gemeentearchief voormalige gemeente Ottersum Gemeentearchief gemeente Gennep

Kadaster, Zwolle:

Luchtfoto-collectie Tweede Wereldoorlog

Geallieerde stafkaart schaal 1:25:000

Nationaal Archief, 's Gravenhage:

Luchtbeschermingsdienst archief

Hulpverleningsdienst archief

NIMH, 's-Gravenhage:

575-serie

SSA, Rijswijk:

M.M.O.D./ M.O.D. –archief

Privé-collectie W. van den Brandhof

Diverse kaarten uit de Tweede Wereldoorlog

Universiteit Wageningen, afd. Speciale Collecties

Luchtfoto-collectie

Websites:

<http://www.explosievenopsporing.com>

<http://www.explosievenopsporing.nl>

<http://www.teunesen.nl>

11 Literatuur

H. Amersfoort / P. Kamphuis (red.) *Mei 1940. De strijd op Nederlands Grondgebied* ('s-Gravenhage 2005).

W. Boeijen, *Vliegen en vechten bij de Maas 1940-1945. Oorlogsgeschiedenis op de grens van Noord-Brabant en Gelderland* (2004)

E. H. Brongers, *Opmars naar Rotterdam. Deel 2: van Maas tot Moerdijk* (Baarn 1982)

W.S. van Dinther, *Gemeente Genneep in de wereldbrand 1939-1945* (1995).

N.A. de Groot, *Als sterren van de hemel. De oorlog in het rijk van Nijmegen 1944* (Bussum 1977)

C.Klep / B. Schoenmaker (red.), *De bevrijding van Nederland 1944 – 1945. Oorlog op de flank* (Den Haag 1995)

Nierstrasz, *De verdediging van Noord-Limburg en Noord-Brabant* ('s-Gravenhage 1953)

B.C. de Pater/ B. Schoenmaker e.a., *Grote Atlas van Nederland 1930-1950* (2006)

A.G.W.F. Smijers e.a., *In Swaeren Noodt. De oorlog van 1940 tot 1945 in Mook, Middelaar en Molenhoek* (1994).

T. Saunders, *Battleground Europe. Operation Market Garden. Nijmegen, Grave and Groesbeek* (2001)

T. Saunders, *Battleground Europe. Operation Market Garden. Hell's Highway* (2001)

G.J. Zwanenburg, *En nooit was het stil....Kroniek van een Luchtoorlog. Deel 1 & 2.*(Den Haag 1990/1992)

Websites:

<http://www.avg.eu>

<http://www.explosievenopsporing.com>

<http://www.explosievenopsporing.nl>

<http://www.teunesen.nl>

12 Gebruikte afkortingen

BRL-OCE:	<i>Beoordelingsrichtlijn Opsporing Conventionele Explosieven</i>
CE:	<i>Conventioneel Explosief</i>
FLAK:	<i>Fliegerabwehrkanone / Flugabwehrkanone (Duitse luchtafweer)</i>
KKM:	Klein Kaliber Munitie (munitie voor wapens met een kaliber kleiner dan 20 mm)
M.M.O.D.:	Mijn en Munitie Opruimings Dienst
M.O.D.:	Mijn Opruimings Dienst
MORA:	Melding Opdracht Ruimrapportage Afdoening (rapport betreffende door de EODD geruimde CE'n)
NIMH:	Nederlands Instituut voor Militaire Historie
OCE:	Opsporing van Conventionele Explosieven
ORB:	Operations Record Book
RAF:	Royal Air Force
SSA:	Semi Statische Archiefdiensten
WO:	Werk Opdracht (sinds jaren '90 rapport betreffende door de EODD geruimde CE'n, voorheen bekend als MORA's)